

УДК 343.43(4/9)

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Оксана Краєвська, Наталія Базів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 2394-656,
e-mail:okraj@ukr.net*

Досліджено проблему торгівлі людьми як одну з глобальних проблем сучасності. З'ясовано сутність та місце торгівлі людьми в системі глобальних проблем. Проаналізовано характерність для неї ознак глобальної проблеми, а також виявлено її особливості.

Ключові слова: глобальні проблеми, торгівля людьми, проблема торгівлі людьми.

Торгівля людьми¹ на сьогодні досягла грандіозних масштабів свого поширення, що змушує говорити про неї, як про глобальну проблему ХХІ ст. і заслуговує на особливу увагу. Проблема суттєво впливає на життя людей, стабільність у світі та викликає все більше занепокоєння міжнародної спільноти. Це новий виклик, який поставила перед людством глобалізація. Міжнародні організації та уряди країн активно працюють над створенням програм, політики, нових законів та механізмів, спрямованих на протидію цьому явищу.

Проблему торгівлі людьми детально розглянуто іноземними науковцями, зокрема, у працях В. Валкенбурга, Н. Гафізової, К. Джоунз-Паулі, Д. Кагілл, Л. Ледерер, Е. Ніснер, Дж. Оккіпінті, Р. Рамфа, Я. Рассам, В. Руджієро, К. Стірмен, М. Шейноста та ін.

Серед українських дослідників проблеми слід назвати О. М. Бандурку, К. Б. Левченко, І. І. Лукашука, А. С. Мацко, А. В. Наумова, М. Ф. Костючка, В. М. Куца, С. М. Ратушного, Т. А. Татаринцева, Ю. С. Шемшученка та ін. В українській науці проблему торгівлі людьми досліджено здебільшого з точки зору кримінального права та криминології. Зокрема, це праці Л. Ю. Гусєва, В. О. Іващенко, В. А. Козака, Я. Г. Лизогуба, А. М. Орлеана та Н. С. Юзікової. Окремими проблемами у цій сфері займалися М. В. Буроменський, В. Н. Денисов, М. М. Микієвич, І. А. Шваб, О. В. Швед та ін.

¹ Торговля людьми – це: 1) работорговля; 2) продаж, що призводить до здійснення відносно людини інститутів та звичаїв, тотожних з рабством, таких як боргова кабала, сімейне рабство тощо; 3) вивезення та продаж жінки за кордоном або у межах своєї держави для використання в проституції чи в порнобізнесі; 4) продаж дитини для незаконного усиновлення; 5) використання та продаж ембріона чи плода людини з корисною метою; 6) продаж людини з метою незаконного вилучення її органів (Див.: Костючек М. Ф. Становлення та розвиток міжнародної системи протидії торгівлі людьми / М. Ф. Костючек // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 9 (196). – С. 27–28).

Метою статті є дослідження проблеми торгівлі людьми як однієї з глобальних проблем людства, з'ясування її поняття та суті.

Сьогодні навіть пересічна людина часто зіштовхується з поняттям «глобальні проблеми». Цей феномен зачепив практично всі сфери суспільного буття, став приводом для дискусій серед багатьох науковців, зумовив формування в системі наук окремої аналітичної дисципліни – глобалістики, яка спрямована на вивчення загальнопланетарних проблем розвитку людства.

Таким чином, науковці, на відміну від поверхневого розуміння процесів у міжнародній системі, яке не заглиблюється в сутність екзистенційних проблем сучасної цивілізації, зосереджують свої зусилля на тому, щоб виразити глибинне значення цього феномену за допомогою спеціального терміна, а саме – глобальні проблеми.

Вперше поняття «глобальні проблеми» вжито в дослідницькій літературі на початку 60-х – 70-х років ХХ ст. Згодом, завдяки роботі «Римського клубу», термін «глобальні проблеми» було введено в науковий обіг. На той час цей термін вживали для позначення об'єктивних передумов таких процесів, як: динаміка демографічних процесів, зростання промислових потужностей та капіталовкладень, велика недостача життєво важливих ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища.

З часом зміст поняття «глобальні проблеми» все більше і більше конкретизували дослідники. Найвагомішою підставою для цього слугувало те, що вчені почали розглядати світ як соціоекосистему².

Зокрема, на початку 80-х років ХХ ст. радянські вчені В. В. Загладін і І. Т. Фролов запропонували визначення, яке утвердилось в науковому обігу і широко вживають до нашого часу [3, с. 6–9]. Характерною особливістю їхнього підходу було те, що головним методом дослідження, на відміну від попередніх, слугувала дедукція. Тобто вчені здійснили дослідження глобальних проблем на основі аналізу від загального (абстрактного) до одиничного (конкретного). В результаті цього дослідження запропоновано класифікацію, згідно з якою глобальні проблеми об'єднано у три групи:

- 1) інтерсоціальні (міжнародний наркотрафік, міжнародна торгівля зброєю, міжнародний тероризм, проблема діалогу культур та цивілізацій, торгівля людьми та ін.);
- 2) проблеми в системі «людина – суспільство» (екологічна проблема, етнічно-релігійна, проблема нерівномірності розвитку та ін.);
- 3) проблеми в системі «суспільство – природа» (демографічна, ресурсного забезпечення, освоєння Світового океану і Космосу та ін.).

Наприклад, згідно з запропонованою класифікацією, торгівлю людьми разом з міжнародним тероризмом, торгівлю наркотиками та зброєю дослідники зачисляють до групи інтерсоціальних проблем. До цієї класифікації схиляються

² Соціоекосистема – це динамічна система (людське суспільство – навколишнє природне середовище), здатна до саморозвитку і саморегуляції, динамічну рівновагу в якій повинен забезпечувати суспільний розвиток.

також такі науковці, як П. А. Сорокін, автори монографії «Глобальні проблеми сучасності» М. Максимова, О. Биков та ін.

Цінність підходу радянських вчених полягає також у визначенні ними характерних ознак глобальних проблем, а саме:

— це загальнолюдські проблеми, тобто вони зачіпають інтереси всіх без винятку жителів планети;

— вони слугують об'єктивним чинником життєдіяльності та сталого розвитку народів у всіх куточках Земної кулі;

— у випадку їхньої невирішеності, як часткової, так і псевдовирішеності, існує реальна загроза порушення балансу геобіосоціальної системи, суттєвого регресу умов життя і, навіть, кінця історії людства.

— для вирішення глобальних проблем потрібна негайна координація всіх соціальних сил, всього людства в загальнопланетарному масштабі.

З огляду на визначене вище місце проблеми торгівлі людьми в системі глобальних проблем сучасності, завдяки підходу, запропонованому вченими І. Т. Фроловим та В. В. Загладіним, а саме приналежність до групи інтерсоціальних проблем сучасності, спробуємо дослідити, як проявляються запропоновані вченими вищезгадані чотири типові ознаки у явищі торгівлі людьми.

Отже, посилаючись на цю класифікацію та визначений перелік характерних ознак глобальних проблем, спробуємо підтвердити або спростувати твердження щодо глобальності проблеми торгівлі людьми:

1. Торгівля людьми – це загальнолюдська проблема.
2. Торгівля людьми представляє собою об'єктивний чинник розвитку людства у багатьох регіонах планети.
3. Проблема торгівлі людьми може бути вирішена тільки скоординованими діями всіх народів, а не окремих держав чи їхніх груп.

Для обґрунтування першого твердження необхідно проаналізувати масштаби проблеми, адже торгівля людьми досягла міжнародних масштабів та є однією з найнебезпечніших проблем, з якою зіштовхнулася міжнародна спільнота. Жертвою торговців людьми може стати будь-хто, незалежно від віку, статі, місцезнаходження, адже явище не визнає державних кордонів. Зокрема, згідно з даними експертів ООН, торгівля людьми досягла грандіозних масштабів і посідає третє місце у світовому рейтингу прибутковості від злочинної діяльності після торгівлі зброєю та наркотиками, і оцінюється у межах 12–19 млрд доларів на рік [5, с. 3].

Проблема охопила практично всі регіони та країни світу, незважаючи на те, чи це економічно розвинений регіон, чи країна, що розвивається. Одні з них виступають в ролі країни призначення, інші – в ролі країни походження та транзиту. Явище торгівлі людьми наділене якістю легко адаптуватися до найрізноманітніших умов. Сприятливими для нього є як надмірний достаток, так і критична бідність. У першому випадку формуються «споживачі», а в другому – «продукт» їхнього споживання, так званий «живий товар». Тому судження, що

торгівля людьми – це проблема бідних країн, є хибним. Адже країнами призначення є економічно розвинені держави, в яких існує попит на «живий товар». Так би мовити, «злочинний попит» породжує «злочинну пропозицію». І ті, й інші країни перебувають у тісному взаємозв'язку під постійним контролем організованих злочинних угруповань транснаціонального характеру.

Регіонами найбільшого поширення проблеми є країни Центральної і Південної Америки, країни Центральної та Західної Африки, країни Гвінейської затоки, Північної Америки, Південно-Східної Азії. Зокрема, це Колумбія, Мексика, Перу, Бразилія (південь), Малі, Кот-д'Івуар, Нігерія, насамперед південь, США, Лаос, Таїланд, Камбоджа, Китай (передусім центрально-східний, зокрема Зейджанг).

Отже, явище торгівлі людьми пов'язане з інтересами усіх регіонів, держав та народів. Сьогодні воно набирає щораз більших масштабів і щораз ганебніших та жакливіших форм. Усі вищезгадані характеристики змушують говорити про торгівлю людьми як про глобальну проблему XXI століття.

Що ж до другого твердження, то важко не погодитись з тим, що торгівля людьми є проблемою об'єктивного характеру, яка виникла та розвивається на матеріальній основі. Головними чинниками її виникнення є економічні, як у країнах походження, так і в країнах призначення та транзиту. Зокрема, це: катастрофічна бідність та безробіття, відсутність перспективи подальшого сталого економічного розвитку (у країнах походження); великі темпи розвитку економіки, постійно зростаючий попит на дешеву робочу силу; великі прибутки, які отримують організовані злочинні угруповання від торгівлі людьми, що в деяких країнах граничить з рівнем ВВП (у країнах призначення); глобалізація економіки та прибутки від організації протизаконною діяльністю (в країнах транзиту); корупція в органах влади, розвиток окремих видів індустрії, зокрема, туризму (в трьох групах країн).

Причини появи таких проблем пов'язані з загальними тенденціями розвитку НТП, світового господарства, виробничих сил та ін. В основі формування проблеми торгівлі людьми знаходяться протиріччя глобальних масштабів у різних сферах суспільного життя. Торгівля людьми, в свою чергу, спричинює ще більше загострення проблем у деяких сферах та глобальні проблеми загалом.

Отож можна стверджувати, що проблема торгівлі людьми перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими глобальними проблемами і має об'єктивний характер. Як і всі глобальні проблеми, вона проявляється на глобальному (загальнопланетарному), субрегіональному, регіональному та локальному рівнях.

Згідно з наступним твердженням, невирішеність проблеми торгівлі людьми може спричинити значні негативні наслідки у різних сферах суспільного життя і, навіть, унеможливити перехід до кращого майбутнього. Для підтвердження цієї ознаки необхідно розглянути негативний вплив трафікінгу³ на соціальну сферу,

³ Трафікінг (англ. trafficking) – англomовний термін, який використовують для визначення торгівлі людьми; означає торгівлю рабами, наркотиками і незаконну торгівлю взагалі.

зокрема, сприяння розвитку різноманітних деструктивних, деморалізуючих чинників, які гальмують подальший сталий розвиток суспільства.

Однією з причин торгівлі людьми є складна соціально-економічна ситуація в багатьох країнах світу, до якої додаються політична нестабільність, безробіття, недостатній соціальний захист з боку держави та ін. Саме ці чинники зумовлюють появу так званої «групи ризику» людей, які часом добровільно йдуть до рук торговців людьми.

В свою чергу, торгівля людьми є підставою для соціальної дезорганізації. Вона завдає колосальної та непоправної моральної шкоди людині, принижуючи її гідність. Адже це явище спричиняє деморалізацію особи зокрема та суспільства загалом, адже предметом торгівлі слугує конкретна особа.

Отже, ганебне явище торгівлі людьми потребує негайного вирішення, оскільки подальша байдужість до проблеми може спричинити кризові явища не лише в соціальній сфері, а й економічній, політичній, культурній та багатьох інших, адже всі вони тісно взаємозв'язані, отож проблеми в одній поступово трансформуються та переходять в іншу.

Доказом третьої ознаки є власне факт поширення в XXI столітті явища торгівлі людьми як одного з видів транснаціональної злочинної діяльності, яке кинуло виклик усій світовій спільноті, нівелюючи основні права і свободи людини та загальноприйняті норми і принципи міжнародного права.

Заходи боротьби із цим явищем мають ґрунтуватися на комплексному підході та реалізовуватись шляхом консолідації зусиль урядових структур, міжнародних організацій, кожного окремого члена суспільства як країн походження, так і країн призначення і транзиту. Сьогодні уряди багатьох країн та міжнародне співтовариство загалом зацікавлені в вирішенні та подоланні проблеми. Вперше про явище торгівлі людьми на міжнародному рівні заявлено на міжнародному конгресі з питань боротьби з торгівлею жінками в Лондоні 1899 року [2, с. 117]. На сучасному етапі протидія торгівлі людьми відбувається на всіх рівнях – від центрального (державного) до глобального на рівні міжнародних організацій. Зокрема, основними міжнародними організаціями, які протидіють поширенню явища, є: ООН, МОП, Міжнародний кримінальний суд, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС. До боротьби задіяні також відповідні міністерства держав, правоохоронні органи, такі структури, як Інтерпол, Європол, Регіональний центр Південно-Східної Європейської ініціативи співробітництва у боротьбі з транснаціональною злочинністю (SEC) та ін.

Ефективним методом боротьби є донесення до суспільства інформації про проблему. З цією метою до протидії долучаються ЗМІ різних країн. На телебаченні транслюють ролики за участю відомих та впливових людей, які вирішили зробити свій внесок у боротьбу з торгівлею людьми. Зокрема, це: Йоланта Квасневська, Хілларі Клінтон, Карла Бруні-Саркозі, Вероніка Ларіо-Берлусконі, Мехрибан Алієва, Сюзан Мубарак, Рікі Мартін, Валерія Нелі Фуртадо, Ема Томпсон [1].

Виходячи із вищезазначеного, можна з упевненістю говорити про слушність четвертого твердження: для вирішення проблеми торгівлі людьми необхідна координація всіх сил у загальнопланетарному масштабі, оскільки це проблема комплексного характеру, яка поєднує в собі економічні, соціальні, політичні, духовні, культурні та інші чинники. Її вирішення необхідно здійснювати шляхом поєднання різноманітних методів, заходів і засобів. Отже, недостатньо одних тільки правових чи економічних заходів, вони мають бути підкріплені іншими, спрямованими насамперед на те, щоб викоринити мотиви самопродажу у людей, що знаходяться у так званій «групі ризику» і є потенційним «живим товаром».

Отже, в результаті написання статті виявлено, що проблема торгівлі людьми є глобальною проблемою XXI століття. Торгівля людьми, разом з незаконною торгівлею наркотиками, зброєю, міжнародним тероризмом, проблемою діалогу культур і цивілізацій, належить до групи інтерсоціальних глобальних проблем людства. Торгівлі людьми притаманні типові для всіх глобальних проблем ознаки. Сьогодні проблема досягла світових масштабів і потребує негайного вирішення завдяки консолідованим, зваженим та рішучим діям міжнародної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глобальна ініціатива Руслани «Not For Sale» з подолання проблеми торгівлі людьми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ruslana.ua/n_f_s/.
2. Гусев Л. Ю. Борьба с торговлей женщинами: история и современное положение в России и странах Шанхайской организации сотрудничества / Л. Ю. Гусев // Борьба з торгівлею людьми : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – 278 с.
3. Загладин В. В. Глобальные проблемы современности: научный и социальный аспекты / В. В. Загладин, И. Т. Фролов. – М. : Междунар. отношения, 1981. – 238 с.
4. Костючек М. Ф. Становлення та розвиток міжнародної системи протидії торгівлі людьми / М. Ф. Костючек // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 9 (196). – С. 27–28.
5. Медведько О. Україна посилює заходи з протидії торгівлі людьми / О. Медведько // Вісник прокуратури. – 2007. – № 8. – С. 3.

Стаття надійшла до редколегії 05.10.2011

Прийнята до друку 05.12.2011

HUMAN TRAFFICKING AS GLOBAL PROBLEM OF HUMANITY

Oksana Krayevska, Nataliya Baziw

*Ivan Franko National University of Lviv,
Sichovykh Striltsiv St., 19, Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-46-56,
e-mail: okraj@ukr.net*

The problem of human trafficking as one of the global problems of nowadays is investigated in this article. Its features as of global problem were analyzed. The nature and place of human trafficking in the system of global problems were characterized.

Key words: global problems, human trafficking, the problem of human trafficking.

ТОРГОВЛЯ ЛЮДЬМИ КАК ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ

Оксана Краевская, Наталья Базив

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Сечевых Стрельцов, 19, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-46-56,
e-mail: okraj@ukr.net*

Исследована проблема торговли людьми как одна из глобальных проблем современности. Проанализированы присущие для нее признаки глобальной проблемы, а также выяснены сущность и место трафикинга людьми в системе глобальных проблем.

Ключевые слова: глобальные проблемы, торговля людьми, проблема торговли людьми.